

Лідер. Еліта. Суспільство

Leader. Elite. Society

УДК – 378: 37. 011.3 – 051

doi: 10.20998/2616-3241.2020.1.04

Григорій Васянович

доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності;

Львів, Україна

ORCID: 0000-0002-2346-193

E-mail: wasianowych @ ukr/net

ГЕРМЕНЕВТИКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ХАРАЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА-ПЕДАГОГА

***Анотація:** проаналізовано сутність і зміст ключових понять, які у дослідженні виконують значну методологічну роль та обґрунтовано необхідність застосування герменевтико-культурологічних засад у процесі формування майбутнього харизматичного лідера-педагога. Доведено, що головною ідеєю філософсько-педагогічної теорії герменевтики є ідея розуміння, яка виступає в якості фундаментальної потреби особистості. Обґрунтування цієї ідеї започаткував німецький філософ Ф. Шлейєрмахер. Вчений накреслив «герменевтичне коло», у якому постійно перебуває людина. Це коло не є сталою величиною, воно має тенденцію до змін, наповнення культурними смислами особистості. За результатами аналізу внеску провідних представників філософської теорії герменевтики, доведено необхідність подальшої розробки курсу «Педагогічна герменевтика», визначено провідні напрями формування майбутнього харизматичного лідера-педагога.*

***Ключові слова:** харизма, герменевтика, лідер, педагог, формування, педагогічна герменевтика, розуміння*

Hryhorii Vasianovych

professor (pedagogical sciences) at the department of humanities and social work,
Lviv State University of Life Safety; Lviv Ukraine

E-mail: wasianowych @ ukr.net

HERMENEUTICAL AND CULTURAL PRINCIPLES OF FORMATION OF A CHARISMATIC TEACHER- LEADER

***Abstract:** the article analyzes the essence and meaning of key concepts that play a significant methodological role in the study and substantiates the need to apply hermeneutical and cultural principles in the process of forming a future charismatic teacher-leader. It is proved that the main idea of the philosophical and pedagogical theory of hermeneutics is the idea of understanding that acts as a fundamental need of the individual. The rationale for this idea was initiated by the German philosopher F. Schleiermacher. The scientist sketched a «hermeneutical circle» in which a person stays their whole life. This circle is not a constant*

© Григорій Васянович, 2020

value, it tends to change, filling with cultural meanings of the individual. Based on the results of the analysis of the contribution of leading representatives of the philosophical theory of hermeneutics, the necessity of developing the course of Pedagogical Hermeneutics was proved in the article, and the leading directions for forming the future charismatic teacher-leader were determined.

Key words: charisma, hermeneutics, leader, teacher, formation, pedagogical hermeneutics, understanding

Hryhorii Vasianovych

An extended abstract of a paper on the subject of:

“Hermeneutical and cultural principles of the formation of a charismatic teacher-leader”

Problem setting. The education system in Ukraine requires radical changes. This is especially true for the problems of training a teacher who would have the charismatic properties of a leader. Such a teacher has to set an optimistic tone for the process of pedagogical interaction, freedom, and creativity. Methodological support is important in this matter. Today, there is a pluralism of opinions and approaches to determining the methodological principles of the outlined problem. In our opinion, the hermeneutical and cultural methodology which is actively used in most European education systems and brings positive results is productive in the situation.

Recent research and publication analysis. In Ukraine, the scientific search in the field of formation of a charismatic teacher-leader has just begun. The analysis of a set of scientific sources shows that today the search is carried out through the prism of such ideas: a) humanistic pedagogy and technology of its implementation (H. Ball, O. Budnyk, H. Vasianovych, V. Zhukovskiy, A. Kapska, O. Kolupaieva, V. Luhovyi); б) methodology of the philosophy of education, upbringing and comprehensive development of the individual (V. Andrushchenko, S. Honcharenko, I. Ziaziun, V. Kremen, V. Kudin, P. Saukh, H. Filipchuk); в) methods of diagnosing the child's giftedness (O. Antonova, I. Bekh, S. Maksymenko, N. Chepelieva, T. Yatsenko); г) training of teaching personnel (O. Dubaseniuk, V. Ohneviuk, M. Pantiuk, I. Prokopenko, K. Selevko); д) theory and practice of man-

aging social problems (V. Bykov, S. Riznyk, O. Romanovskiy, Ye. Sokol, I. Starikov) and others. The search is already yielding positive results.

Paper objective. Among the little studied questions of the outlined topic remain the following: a) understanding as a fundamental need of an individual; b) the idea of understanding as a triad: kindness-meeting; kindness-word; kindness-action; c) the influence of extreme conditions on the manifestation of leadership qualities in a teacher's personality; d) the presence of positive and negative components in a professional activity of a teacher-leader; e) the relationship of humanistic and ideological positions with an activity of a charismatic teacher-leader.

The purpose of the article is to analyze the main principles of the philosophical and pedagogical theory of hermeneutics and its use in the formation of a charismatic teacher-leader.

Paper main body. Based on the analysis of sources, the article proves that scientists disagree about the authorship of the term «charisma» itself. Some scientists believe that for the first time it was introduced into scientific parlance by D. Epter. Others point out that the definition of this concept belongs to the German philosopher and theologian E. Troeltsch. However, most scientists use the term «charisma» according to the views of M. Weber. In his opinion, a charismatic person is a person who is recognized as extraordinary and is considered to possess special powers and abilities.

At the same time the article analyzes the contribution of leading scientists who made the greatest contribution to the development of philosophical and pedagogical theory: F. Schleiermacher, V. Dilthey, P. Ricœur, H.-G. Gadamer and others. In particular, it reveals the essence and meaning of the «hermeneutical circle» (F. Schleiermacher) with its cultural content (H.-G. Gadamer). It is worth mentioning the idea of understanding of V. Dilthey who argued that understanding is a process in which, based on signs accessible to external meanings, we recognize internally hidden meanings.

According to the author, the formation of a charismatic teacher-leader should begin with the school, where it is necessary to organize the educational process so that it makes it possible to implement the technology of finding and selecting those students who have obvious signs of charisma, leadership and provide appropriate conditions for the development of their natural and spiritual talents. In institutions of higher education, an important component of the formation of a charismatic teacher-leader consists of a productive construction of a specific profессиogram, models filled with innovative approaches to the formation of a culture of communication, the ability to conduct a meaningful dialogue, acquire their own emotional independence (the principle of emancipation), carry out moral and aes-

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Динамізм розвитку сучасного суспільства, нагальні потреби зміни освітніх парадигм, спрямованих на якісне оновлення навчально-виховного процесу, з усією очевидністю стають імперативом часу. На наше глибоке переконання, розв'язанню цих актуальних і надскладних проблем покликані активно сприяти наукові пошуки, пов'язані із усвідомленням і визначенням місця і ролі педагога, який має харизматично-лідерські властивості, здатності вести за собою суб'єктів учіння у правильному, інноваційному напрямі. Саме такий педагог покликаний задавати

Лідер. Еліта. Суспільство 1'2020

thetic activities and so on.

Conclusions of the research. *The formation of a future charismatic teacher-leader on hermeneutical and cultural principles becomes productive when it is carried out in a relationship with epistemological, ontological and axiological aspects. The main idea in the process of forming a charismatic teacher-leader in the hermeneutical and cultural aspect is the idea of understanding which, with proper organization of the educational process, can be realized at all levels (subordination and coordinational) of relations and professional activity of a teacher. The formation of a charismatic teacher-leader requires innovative approaches in the process of its implementation, further substantiation of the content of educational programs, principles and regularities of the educational course Pedagogical Hermeneutics.*

Further scientific research includes the following issues: a) early diagnosis in order to identify children with signs of charismatic traits; b) development of scientifically based methodological support for the training of students who have pronounced leadership traits; c) development of national programs to support gifted children; d) study of foreign experience and its use in the process of forming a future charismatic teacher-leader.

оптимістичний тон процесові педагогічної взаємодії, свободі, творчості. Свого часу геніальний філософ – М. Бердяєв слушно наголошував: «Наше існування можна виправдати свободою творчості».

Натомість, на основі аналізу сучасної дійсності, а також масиву наукової літератури, мусимо констатувати, що нашій освітній системі все ще бракує харизматичних лідерів-педагогів. Цьому є як об'єктивні, так і суб'єктивні причини, і безумовно, що таких лідерів-педагогів мають готувати заклади вищої освіти, передусім – педагогічні.

Важливим у цьому питанні є методологічне забезпечення. Сьогодні існує плюралізм думок, підходів, щодо визна-

чення методологічних засад дослідження окресленої проблеми. Ми вважаємо, що плідною тут може бути герменевтико-культурологічна методологія, яка активно застосовується у більшості систем освіти Європи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Науковий пошук у царині формування харизматичного лідера-педагога останнім часом відбувається крізь призму ідей: а) гуманістичної педагогіки й технологій її реалізації (Ш. Амонашвілі, Г. Балл, І. Бех, О. Будник, Г. Васянович, В. Жуковський, А. Капська, О. Колупаєва, В. Луговий, К. Роджерс); б) методології філософії освіти, виховання й всебічного розвитку особистості (В. Андрущенко, Р. Бернс, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Кудін, П. Саух, Г. Філіпчук); в) методики діагностики обдарованості дитини (О. Антонова, І. Бех, В. Биков, Р. Гуревич, С. Максименко, Н. Чепелева, Т. Яценко); г) підготовки педагогічних кадрів (О. Дубасенюк, В. Огнев'юк, М. Пантюк, І. Прокопенко, К. Селевко, О. Чебикін); д) теорії і практики управління соціальними системами (В. Биков, С. Різник, О. Романовський, Є. Сокол, І. Старіков, В. Шейнов) та ін.

Виділення не вирішених раніше частини загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Серед молододосліджених питань окресленої теми залишаються такі: а) ідея розуміння як фундаментальна потреба особистості; б) розуміння у площині тріади: добро-зустріч; добро-слово; добродія; в) вплив екстремальних ситуацій на вияв лідерських якостей педагога; г) наявність позитивних і негативних складових у професійній діяльності лідера-педагога; д) взаємозв'язок гуманістично-світоглядних позицій із вчинковою діяльністю лідера-педагога.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз основних положень філософсько-педагогічної теорії герменевтики та її застосування у формуванні харизматичного лідера-педагога.

Виклад основного матеріалу. Те-

рмін «харизма» (з грець. – милість, боже-ственный дар, благодать) – наділення особистості рисами і властивостями, що викликають високу повагу до неї та безумовну віру в її можливості; висока обдарованість, особлива привабливість. У релігійній свідомості – містична властивість, яка подається з небес і виокремлює його володаря із маси віруючих (наприклад, пророчий дар).

У сучасній соціологічній та педагогічній літературі існують розбіжності щодо авторства самого терміну «харизма». Одні вчені вважають, що вперше його у науковий обіг ввів Д. Ептер (1963) [8, с. 385], інші доводять, що визначення цього поняття належить німецькому протестантському теологу, філософу, соціологу Е. Трельчу, який зазначав, що саме харизматична особистість є найбільш здатною до утвердження «синтезу культур» [6, с. 255-256]. Втім зазначимо, що і до цього часу більшість вчених послуговується терміном «харизма» згідно з поглядами німецького філософа, соціолога і політолога – Макса Вебера. На його думку, «харизмою називається якість особи, що визнається надзвичайною, завдяки якій вона оцінюється, як обдарована надприродними, надлюдськими або щонайменше, специфічно особливими силами і властивостями, недоступними іншим людям» [11, с. 22].

Вчений доводив, що харизматичний авторитет не пов'язаний із встановленими нормами, принципами, правилами. Вирішальним значенням для виникнення харизматичного відношення має не стільки саме по собі володіння харизмою, скільки визнання її з боку послідовників. Для цього є необхідним підтвердження харизми якимось знаменням, одкровенням, дивом. Умовний характер харизматичних відносин серед їхніх учасників, зазвичай, носить неусвідомлюваний характер. Тут беззаперечно діє принцип повної віри: послідовники вірять в лідера, його здібностям і здатностям [4].

Феномен харизми, згідно з розумінням М. Вебера, має місце в малих і особливо великих групах, де спостеріга-

ється персоніфікація ідеалів у процесі об'єднання. Харизма найчастіше виникає в екстремальних історичних умовах, коли формується відповідна соціально-психологічна потреба. Повсякденний вираз: «у нього є харизма» означає, що особистість справляє на інших сильне враження, вони піддаються її чарівності й готові слідувати за нею.

Отже, у трактуванні М. Вебера харизматичне лідерство носить: 1) особистісний характер; 2) вибудовується на емоційній основі; 3) відіграє інноваційну або революційну роль; 4) є недовгоживалою і з плином часу стає стереотипом. І хоча ця концепція вважається класичною, все-таки вона не раз піддавалася слушній критиці, а деякі соціологи взагалі оголосили веберівську теорію хибною, некорисною, і навіть шкідливою [8, с. 384].

Принагідно зазначимо, що педагог перебуває практично у постійній екстремальній ситуації, йому потрібно вести дітей за собою, і якщо він не має ознак лідерства, харизматичних якостей, то стає дуже сумнівним те, чи здатний він активно впливати на гармонійний розвиток своїх вихованців.

Ми дотримуємося думки, згідно з якою, харизма особистості педагога може бути як позитивною, так і негативною. Педагог із ознаками позитивної харизми, це той, що усією своєю поведінкою, діяльністю, викликає оптимізм, радість буття суб'єкта учіння. Він гуманізує відносини у педагогічному й учнівському колективах, отже, робить людським усе культурно-освітнє середовище, налаштовує вихованців на успіх, утворює своїми діями свободу, творчість, формує смисли буття. Достатньо сказати, що практично всі педагоги-гуманісти (Я. Коменський, да Фельтре, Й. Песталоцці, А. Дістервег, К. Ушинський, С. Русова, С. Макаренко, В. Сухомлинський, А. Макаренко, М. Ярмаченко, С. Гончаренко, І. Зязюн та ін.), були педагогами, що мали високий позитивний потенціал лідерів-харизматиків, саме вони створювали так звані «школи радості», «майстерні гуманності» тощо.

Педагог із негативною харизмою –

це той, свідомість якого спрямована (інцентна, за висловом Е. Гуссерля), на песимізм, неможливість будь-що змінити на краще, отже, на руйнацію усталених норм, принципів відносин. Зазвичай, такі педагоги є нонконформістами, їх ніщо не влаштовує у цьому житті.

Формування харизматичного лідера-педагога може відбуватися на різних методологічних засадах. Вважаємо, що однією із продуктивних засад цього процесу є філософсько-педагогічна герменевтика. Цей напрям активно використовується багатьма європейськими освітніми системами. До прикладу, у тритомному польському виданні «Педагогіка» наголошується, що наука герменевтика володіє потужними можливостями гуманізації навчально-виховного процесу, й відповідно – всебічного, гуманного розвитку особистості [10, с. 4-5].

Зазначимо, що у вітчизняній педагогічній думці цей напрям знайшов своє обґрунтування у працях Г. Васяновича, В. Кременя, І. Зязюна, В. Онищенко лише на початку ХХІ століття [3; 7].

Натомість у зарубіжній філософсько-педагогічній думці вплив ідей герменевтики на формування харизматичного лідера-педагога виокремився значно раніше, особливо у працях Ф. Шлейермахера, В. Дільтея, П. Ріквора, Г.-Г. Гадамера, Ю. Хабермаса, М. Гайдеггера та ін. Практично усі із зазначених філософів, педагогів обґрунтовували думку, згідно з якою, провідною ідеєю герменевтики є – проблема тлумачення текстів і їх розуміння. Безумовно, що той чи інший мислитель акцентував свій погляд на відповідних аспектах у цій теорії.

Наприклад, Ф. Шлейермахер доводив, що кожна людина живе у певному «герменевтичному колі». Закономірність тут така: чим вищий рівень знань, культури особистості, тим більш потужним є це коло, і тим більший вплив вона може здійснювати на інших. Без наявності цього він не мислив дії харизматичного лідера. Вчений розрізняв дві форми розуміння: розуміння як безпосередня мовна інтерпретація і розуміння психологічне,

як ідентифікація з надання або через знайомство з життєвими смислами всього того, про що йдеться в розмові. Метою герменевтичної інтерпретації, на думку мислителя, є розуміння тексту так само добре, як його автора, а за певних умов і можливостей, навіть краще. Це стається завдяки граматичній реконструкції і психологічній ситуації, в якій перебував автор. Філософ запропонував техніку реконструкції вживання у внутрішній світ людини, входження в її суб'єктивність.

Дільтей В. широко розвивав цю думку, але наголошував, що ідея розуміння є головним педагогічним методом пізнання людського духа, особливо це є важливим для формування людських відносин, суб'єктів навчально-виховного процесу. Саме цей філософ і педагог розробив із загальної герменевтики методологічні засади гуманітарних наук. На противагу позитивістській теорії О. Конта, яка в основу всього об'єктивного людського пізнання прийняла модель природничих наук, В. Дільтей акцентував на автономності гуманітарних наук. Вчений доводив, що на відмінність від природничих наук, які формують гіпотези прав і відповідного їм звертання до свого предмету – природи, наприклад, з метою з'ясування фізичного права, ніби все має так само відбуватися і в гуманітарних науках. Філософ доводив, що це є великою помилкою. Адже гуманітарні науки передусім досліджують значення людської експресії, зміст написаних текстів, справ мистецьких, іншими словами кажучи – пізнання знакової системи. Саме тому, на думку В. Дільтея, розуміння – це процес, в якому на основі знаків, доступних зовнішнім смислам, розпізнаємо внутрішньо приховані смисли. Отже, якщо ми хочемо зрозуміти внутрішній стан дитини, то маємо потурбуватися про те, щоби зрозуміти кожний її звук і порух, кожне слово. Педагогові, батькам слід пам'ятати, що найменший звук дитини не позбавлений смислу.

У пізніших працях В. Дільтей значною мірою відійшов від своєї психологічної концепції розуміння і головним завданням герменевтичного трактування

вважав таке розуміння сенсу, в якому стан речей є підпорядкованим конкретному контекстному, культурному значенню. Він також доопрацював концепцію розуміння, наголошуючи на відмінності між елементарними і вищими формами цього процесу. Його формулою є така: «Одна думка повинна знати, чого хоче інша» [9, с. 318].

Розуміння, як «об'єктивний дух», (до нього належать культура, мова, мистецтво, традиції, звичаї, різні інституції тощо), найбільш повно відкривається геніально обдарованій, харизматичній людині, яка транслює його сутність і зміст іншим. Педагог, як «ретранслятор» цього «об'єктивного духа», повинен бути тим харизматичним лідером, який на основі знань, культури формує світогляд молодої людини, утримує «душевний зв'язок» між поколіннями, передає «внутрішній досвід», як первинний у дійсності життєздійснення – розумної істоти, здатної до самопізнання. Отже, педагог має наблизити горизонт розуміння до «культурного герменевтичного кола, не забуваючи про історичний метод пізнання, часові і просторові межі у розвитку того чи іншого явища, конкретної людини.

У працях К. Аппеля, П. Рікьора, Г. Гадамера, М. Бахтіна, В. Біблера, І. Зязюна, І. Беха розуміння виступає в якості самопізнання, пошуку смислів через вчинки, діяльність особистості, її толерантної, а не «збоченої» комунікації з іншими. Людина, на думку І. Беха, має безумовну потребу бути зрозумілою, прийнятою, визнаною. «Вона хоче, щоб її розуміли у будь-якому стані, визнавали всі її переваги і виявляли поблажливість до недоліків. Тому позиція, що враховує ці потреби, має бути домінантною в особистісно-орієнтованому вихованні» [2, с. 44].

Загальновизнано, що найбільш потужний внесок у розробку гносеологічних та онтологічних проблем герменевтики здійснив Г.-Г. Гадамер. Згідно з вченням філософа, предметом розуміння є не смисл, вкладений в текст автором, а той

предметний зміст, з осмисленням якого пов'язаний цей текст. Мислитель доводив, що потрібно йти від тлумачення і розуміння текстів до тлумачення і розуміння людського буття, значення про світ і буття в ньому. У своїй фундаментальній праці «Істина і метод» Г.-Г. Гадамер писав: «Звертаючись до будь-якого тексту, ми визначаємо в якості свого завдання не користуватися просто і без перевірки власним слововживанням або, у випадку іншомовного тексту, слововживанням, яке є знайомим нам із книг або із повсякденного вжитку, але добиватися його розуміння виходячи із слововживання епохи і (або автора)» [5, с. 319].

І далі філософ робив такий висновок: «Отже, філософський рух нашого століття, подолавши однобічну орієнтацію на факт науки, яка була характерною для кантіанства, неокантіанства, так і для позитивізму того часу. Натомість герменевтика посідає належне їй місце і в теорії науки, якщо вона відкриває всередині науки – з допомогою герменевтичної рефлексії – умови істини, які не знаходяться в логіці дослідження, а передують їй. У так званих гуманітарних науках деякою мірою виявляється – як це видно вже із самої їх назви в англійській мові (моральні науки), – що їх предметом є щось таке, до чого належить з необхідністю і той, хто пізнає» [5, с. 616-617].

Особливої уваги у своїх працях Г.-Г. Гадамер надавав питанням онтології творів мистецтва, естетики, мови. Філософ наголошував, що розуміння в процесі спілкування відбувається не тому, що співрозмовник намагається поставити себе на місце іншого, а завдяки тому, як усвідомлюється суть справи. Окрім того, весь цей процес є процесом мовним. Недаремно власна проблематика розуміння, прагнення оволодіти розумінням як мистецтвом традиційно належить до сфери граматики й риторики. «Мова є тим середовищем, в якому відбувається процес взаємної домовленості співрозмовників і набувається взаєморозуміння з приводу самої справи» [5, с. 447].

Гадамер Г.-Г. доводив, що суб'єкт

спілкування повинен добре володіти не лише риторикою, а передусім – методом діалогу. Особливо важливим це є для харизматичного лідера-педагога. Істина знаходиться в діалозі. Тут мислитель дотримувався позиції філософів Сократа, Платона, Арістотеля. У загальнопланетарному вияві це означає, що мова і діалог допомагають порозумітися навіть тим народам, які мають значні претензії один до одного. Але для цього і потрібно якісно готувати харизматичних лідерів. Вони здатні будувати «золотий міст розуміння», робити людей духовно багатшими. Інакше народи можуть зникнути, так і не об'єднавшись, без розуміння, в одну цілу сім'ю.

Отже, розуміння – це фундаментальна потреба і здатність будь-якої особистості, особливо харизматичного лідера-педагога. Розуміння передбачає діалог, розкріпачення мислення, розвиток творчості, свободи особистості. Саме тому від дитини чуємо таке радісне твердження: «Я щасливий тоді, коли мене розуміють!». Недаремно Г. Гете любив говорити: «Чого я не розумію, тим я не володію», а А. Ейнштейн наголошував: «Ми багато знаємо, але мало розуміємо». Розуміння – це прямий шлях до утвердження душевно-духовних цінностей, людського в людині.

Харизматичний лідер-педагог, на думку багатьох вчених, (З. Фрейд, Е. Фромм, К. Юнг, В. Франк, В. Ефроїмсон, С. Максименко та ін.), має певні генетично зумовлені властивості і риси. Натомість сьогодні значна кількість науковців (О. Антонова, О. Будник, А. Дубасенюк, Н. Сейко) доводить соціально-культурну пріоритетність впливів у вихованні харизматичного лідера-педагога. Доскіпливо досліджуючи проблему обдарованості, як важливу складову харизматичного лідера-педагога, О. Антонова пише: «Складність, багатоаспектність та міждисциплінарний статус проблеми вивчення природи обдарованості вимагає її всебічного дослідження на різних рівнях методології... З позиції філософської методології людина постає як цілісна єд-

ність природного і суспільного, об'єктивного і суб'єктивного, внутрішнього-духовного, в якій усі визначені сторони взаємодії виступають як необхідні моменти. Зважаючи на це, і процес формування особистості має відбуватися цілісно» [1, с.419].

На наше переконання, формування харизматичного лідера-педагога повинно розпочинатися ще зі школи, де слід організувати навчально-виховний процес так, щоби він уможливив реалізацію технології пошуку й відбору тих учнів, які мають явні ознаки харизми, лідерства та забезпечив належні умови для розвитку їх природних, душевно-духовних обдарувань.

З цією метою слід більш активно розробляти і впроваджувати у навчально-виховний процес педагогічну герменевтику, яка у нас поки що перебуває лише у початковому стані. У закладах вищої освіти важливою складовою формування харизматичного лідера-педагога може бути продуктивною побудова його конкретної професіограми, моделі, які б наповнювалися нетрадиційними підходами щодо формування культури спілкування, вміння вести цікавий, змістовний діалог, набувати власну емоційну незалежність (принцип емансипації), здійснювати вчинкову морально-естетичну діяльність тощо.

Позитивним аспектом у цьому сенсі мала би стати належна риторична підготовка майбутнього педагога, який має задатки харизми. Надзвичайно слухним може стати і розвиток інтуїції, оволодіння процесами сугестії, навіювання. Справі формування харизматичного лідера-педагога сприяє і визначення оригінальних навчально-пізнавальних завдань, цілеспрямованість у виборі професійних видів діяльності, і головне – формування світоглядних, гуманістичних цінностей. Активне використання інформаційно-комунікаційних технологій уможливорює забезпечення високого рівня формування і вияв рефлексії та саморефлексії особистості, її творчу свободу. Безумовно, що

Список літератури:

1. Антонова, О. Є. Обдарованість: досвід історичного та порівняльного ана-

лізу : Монографія. Житомир: Житомир. держ. ун-т. С. 456.

позитивним і вартісним у підготовці майбутнього харизматичного лідера-педагога має стати організаційно-управлінський компонент, ядром якого є форми, методи, технології та сучасні засоби навчання і виховання.

Водночас наголосимо, що справжній лідер-педагог у процесі своєї практичної діяльності має зважати: а) на певну «непрозорість», «закритість» людини; б) відхід від патерналізму й спрямованість мислення на взаємодію; в) право на «нерозуміння» тощо. Усе це потребує окремого аналізу й наукового дослідження.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

1. Формування харизматичного лідера-педагога на герменевтико-культурологічних засадах стає продуктивним тоді, коли воно здійснюється у взаємозв'язку гносеологічного, онтологічного та аксіологічного чинників.

2. Головною ідеєю у процесі формування харизматичного лідера-педагога в герменевтико-культурологічному аспекті є ідея розуміння, яка за належної організації навчально-виховного процесу здатна реалізуватися на всіх рівнях (субординаційних і координаційних) відносин та професійної діяльності педагога.

3. Формування харизматичного лідера-педагога потребує нетрадиційних підходів у процесі його здійснення, подальшого обґрунтування змісту навчальних програм, принципів і закономірностей навчального курсу «Педагогічна герменевтика».

До подальших наукових пошуків відносимо питання: а) ранньої діагностики з метою виявлення дітей із ознаками харизматичних властивостей; б) розробка науково обґрунтованого методичного супроводу навчання учнів/студентів, які мають яскраво виражені задатки лідера; в) розробка загальнодержавних програм підтримки обдарованої особистості та ін.

лізу : Монографія. Житомир: Житомир. держ. ун-т. С. 456.

2. Бех, І. Д. (2015) Ідеологія особистісно-орієнтованого виховання. *Вибрані наукові праці. Виховання особистості у 2-х т.* Т. 1. Київ–Чернівці: «Букрек». С. 15–206.

3. Васянович, Г. П. (2015) Методологічні контексти педагогічної науки на сучасному етапі розвитку. *Вибрані твори у 7-ми т.* Т. 7. Збірник наукових праць. Львів: Норма. С. 164–187.

4. Вебер, М. (1990) Избранные произведения : Пер. с нем. Сост., общ. ред. и послесл. Ю. Н. Давыдова; Предисл. П. П. Гайдено. Москва: Прогресс. С. 880.

5. Гадамер, Г.-Г. (1998) Истина и метод. Перевод с нем. Общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова. Москва: Прогресс. С. 704.

6. Иорисш, Я., Огурцов, А. (1970) Трельч Эрнст. *Философская Энциклопедия в 5 т.* Т. 5. Гл. ред. Ф. В. Константинов. Москва: Изд-во «Сов. энцикл». С. 255–256.

7. Онищенко, В. Д. (2014) Педагогічна герменевтика. *Фундаментальні педагогічні теорії* : Монографія. Львів: Норма. С. 213–257.

8. Политология (1993) Энциклопедический словарь. Общ. ред. и сост.: Ю. И. Аверьянов. Москва: Изд-во Моск. коммерч. ун-та. С. 431.

9. Dilthey, W. (1961) *Gesammelte Schriften.* Stuttgart: Teubner. T.1. P. 318.

10. Pedagogika (2006) Redakcja naukowa: Boguslaw Sliwerski. W 3 t. T. 2. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Pedagogiczne. P. 4–16.

11. Weber, M. (1965) The sociology of religion. Transl. by E Fiscoff. Introd. By T. Parsons. L. Methuen. LXVII. P. 308.

References:

1. Antonova, O. Ye. *Obdarovanist: dosvid istorychnoho ta porivnialnoho analizu* [Giftedness: experience of historical and comparative analysis]: Monohrafiia. Zhytomyr: Zhytomyr. derzh. un-t. P.456. [in Ukrainian]

2. Bekh, I. D. (2015) *Ideolohiia osobystisno oriientovanoho vykhovannia* [Ideology of personality-oriented education]. *Vybrani naukovi pratsi. Vykhovannia osobystosti u 2-kh t.* Т. 1. Kyiv–Chernivtsi: «Bukrek». P. 15–206. [in Ukrainian]

3. Vasianovych, H. P. (2015) *Metodolohichni konteksty pedahohichnoi nauky na suchasnomu etapi rozvytku* [Methodological contexts of pedagogical science at the present stage of development]. *Vybrani tvory u 7-my t.* Т. 7. Zbirnyk naukovykh prats. Lviv: Norma. P. 164–187. [in Ukrainian]

4. Veber, M. (1990) *Izbrannye proizvedeniya* [Selected works] : Per. s nem. Sost., obshh. red. i poslesl. Ju. N. Davydova; Predisl. P. P. Gajdenko. Moskva: Progress. P. 880. [in Russian]

5. Hadamer, H.-H. (1998) *Ystyna y metod* [Truth and Method]. *Perevod s nem. Obshch. red. y vstup. st. B. N. Bessonova.* Moskva: Prohress. P.704. [in Russian]

6. Iorish, Ja., Ogurcov, A. (1970) *Trel'ch Jernst* [Troeltsch Ernst]. *Filosofskaja Jenciklopedija v 5 t.* Т. 5. Gl. red. F. V. Konstantinov. Moskva: Izd-vo «Sov. jencikl». P. 255–256. [in Russian]

7. Onyshchenko, V. D. (2014) *Pedahohichna hermenevtyka* [Pedagogical hermeneutics]. *Fundamentalni pedahohichni teorii* : Monohrafiia. Lviv: Norma. P. 213–257. [in Ukrainian]

8. *Polytolohyia* [Political science] (1993) *Jenciklopedicheskij slovar'.* Obshch. red. y sost.: Yu. Y. Averianov. Moskva: Yzd-vo Mosk. kommerch. un-ta. P.431 [in Russian]

9. Dilthey, W. (1961) *Gesammelte Schriften.* Stuttgart: Teubner. T.1. P. 318.

10. Pedagogika (2006) Redakcja naukowa: Boguslaw Sliwerski. W 3 t. T. 2. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Pedagogiczne. P. 4–16.

11. Weber, M. (1965) The sociology of religion. Transl. by E Fiscoff. Introd. By T. Parsons. L. Methuen. LXVII. P. 308.